

гуманізації освітнього процесу.

Ключевые слова: компетентність, етична компетентність, етичне мислення

Annotation. The article deals with the role of the ethical competence in the preparing of future teachers of the foreign languages. The scientific views of the scientists regarding the concept of "competence" and "ethical competence" in particular are generalized and systematized. A theoretical analysis is conducted. The main aspects of the investigative terms are detailed. Ethical competence has priority among the major competencies which should have a future specialist.

It has identified the indicators and results of the teacher's willingness to work with the students. The actualization of different pedagogical tasks has contained the moral content. The ethical competence of the future teachers has represented the main regulations of his actions. They are fixed in the habits, traditions, principles of life and professional activity, mental. The ethical competence of the future teacher has considered as part of his professional competence. Investigating the theoretical component of the problem has considered the issue of the importance of possessing ethical competence in the conditions of humanization of the educational process. The ethical competence is an integral part of the preparation of foreign language teachers.

It has explored in our investigation.

Key words: competence, ethical competence, ethical skills.

Стаття надійшла до редакції 09.10.2018

**Л. І. Столярчук,
О. В. Столярчук,
І. В. Мазурок**

ПОТЕНЦІАЛ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ В УТВЕРДЖЕННІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ: ПОГЛЯД КУРАТОРА

Анотація. У статті розглянуто місце закладу вищої освіти в Україні в системі формування громадянської компетентності студентства. Наголошено на періоді актуалізації та значенні цієї життєвої компетентності як неодмінної складової особистості сучасного українця. На прикладі педагогічного коледжу здійснено аналіз потенціалу окремих навчальних дисциплін у посиленні громадянської освіти. Запропоновано перелік тематики виховних годин, розроблених задля охоплення різних напрямів громадянського виховання. Звернено увагу на роль інституту кураторства у цьому контексті.

Ключові слова: громадянська компетентність, громадянське суспільство, заклад вищої освіти, педагогічний коледж, навчальна

дисципліна, виховна година, куратор.

Постановка проблеми. Суспільство третього тисячоліття для свого злагодженого функціонування має потребу у свідомих елементах, які: а) сповна інформовані про суспільні процеси; б) можуть реалістично визначати в них власну роль; в) здатні цілеспрямовано і відповідально діяти з користю як для суспільства, так і для себе. Орієнтація тільки на самозростання без огляду на досягнення соціальної спільноти в епоху глобалізації, тісної взаємозалежності як індивідів, так і соціальних груп не може сприйматися як правильна.

Створення умов для формування й утвердження людини-громадянина – пріоритетне завдання освітньої галузі України. Для такої людини демократичне громадянське суспільство сприймається як осередок розкриття творчих можливостей, задоволення особистих та суспільних інтересів. Це може гарантувати така система освіти, що має на меті підготовку молоді до активної участі в житті суспільства і формування її громадянської компетентності.

Аналіз досліджень з теми. Формування якісного рівня громадянської культури – громадянської компетентності – згадується в доробках дослідників Г. Алмонда, С. Верби, Ю. Підлісної, В. Степаненка. Серед фахівців, котрі вивчають сучасний стан громадянської компетентності молоді, вважаємо за доцільне виділити О. Безрукову та Л. Снігур, які захистили дисертації в Україні з проблем громадянсько-політичної соціалізації юнацтва та психології становлення громадянськості особистості відповідно. Проте локальний же зріз тематики потребує розробок і напрацювань.

Мета статті – проаналізувати потенціал закладу вищої освіти (на прикладі педагогічного коледжу) у кристалізації громадянської компетентності студентів з точки зору куратора академічної групи.

Виклад основного матеріалу. Під компетентністю людини розуміємо спеціальним шляхом організований набір знань, умінь, навичок і ставлень, що дають їй змогу ефективно здійснювати діяльність або виконувати певні функції, забезпечуючи розв'язання проблем і досягнення певних стандартів у галузі професії або виду діяльності [2, с. 23].

Виникнення громадянської компетентності як соціального явища безпосередньо пов'язано з переходом від традиційного до зрілого громадянського суспільства і з процесом громадянської соціалізації. У XVII–XVIII століттях просвітителями Руссо, Вольтером, Локком та іншими активно обговорювалася книга Томаса Гоббса «Про громадянина». Для громадянського суспільства, вважали вони, потрібний розвинутий, з високою самосвідомістю, самостійний громадянин, який відстоює як свої індивідуальні, так і суспільні інтереси [7, с. 125].

Громадянська ж компетентність може бути трактована як одна з ключових компетентностей людини. Під нею розуміють здатність людини активно, відповідально й ефективно реалізовувати громадянські права та

обов'язки з метою розвитку демократичного громадянського суспільства [1].

Ця проблема порушується зараз і в Україні. Суспільство має особливо турбувати питання громадянської компетентності студентства. Молодь як сукупність особистостей, що розвиваються, це динамічна, енергійна частина суспільства з критичним мисленням на додачу. Усе більш актуальним і необхідним постає завдання держави та суспільства виховати таку генерацію, яка може поєднати турботу про свою долю з відповідальністю за розвиток країни, забезпечити активну особисту участь у суспільних справах. З цього погляду заслуговують на увагу думки В. Сухомлинського про те, що у молоді слід розвивати громадянські почуття, які підносять людину, утверджують у ній громадянську свідомість, честь, гордість [6].

Навчальні плани, за якими здійснюється підготовка майбутніх фахівців у Луцькому педагогічному коледжі, охоплюють як обов'язкові, так і вибіркові дисципліни. Аналіз змісту програм деяких із них дозволяє дійти висновку, що проблеми громадянської освіти досить часто міжрядково порушуються під час вивчення різних предметів. Розглянемо окремі приклади.

На заняттях з української мови під час складання діалогу про суспільно значимі проблеми держави так чи інакше звучать питання стосовно головних демократичних цінностей, про співвідношення прав і обов'язків, тотожності понять людина і громадянин.

Вивчення історії України в роки Першої світової війни та на початку революції 1917 року спонукає студента звернути увагу на те, які способи захисту прав і свобод людини і громадянина застосовувались в українських землях у ті часи і чи мають вони ознаки демократичних.

Розділи політології та соціології змушують молоду людину поставити під сумнів універсальність європейських демократичних цінностей – автономію особистості, парламентаризм, основні права людини і громадянина, а також провести паралелі з, приміром, азійською цивілізацією.

Освоєння базових ідей економічної теорії актуалізує проблему зв'язку між економічним становищем держави та розвитком демократичних цінностей. Заняття з правознавства доповнюють знанняве поле питаннями: чи йде Україна шляхом демократичного розвитку; які чинники посилюють і які гальмують цей процес; які передумови мають скластися у країні для утвердження демократичного політичного режиму; як мають будуватися відносини влади й опозиції за умов демократичного устрою.

Окремі теми з дисципліни «Англійська мова», зокрема про Конституцію України та США, порушують елементарні аспекти існування демократії та демократичних процедур у закладі освіти, щоденних прав людини і їх використання чи недооцінки, значимості цих прав для

майбутнього українців.

Наведені приклади вдало ілюструють можливості різних предметів у реалізації громадянознавчого змісту освіти. Основою для якісного підсилення цього змісту має стати міжпредметний підхід, який українська, як і зарубіжна, освіта вважає потужним знаряддям цілісності процесу навчання.

Світова практика доводить, що громадянська освіта може бути репрезентована в освітньому просторі як окремий обов'язковий предмет, як окремий предмет вільного вибору студента або як інтеграція тем в дотичні предмети.

Крім того, громадянська освіта реалізується через позааудиторну роботу. Чільною видається роль інституту кураторства у цьому процесі, адже не дарма поняття «куратор» походить від латинського «curator» й визначається в словниках як «пiклуюсь» [5, с. 110]. Виховні години з його ініціативи не втрачають актуальності впродовж усієї історії освіти. Їхній характер і змістова спрямованість мають потенціал конструювати свідомісне середовище молодій людині. У педагогічному коледжі м. Луцька їхнє проведення є традиційно щотижневим та принагідно додатковим – тематичним.

Виховний елемент у більшості закладів вищої освіти формується як система за декількома напрямками громадянського виховання, зокрема: національно-патріотичного, інтелектуально-духовного, морально-етичного, правового, художньо-естетичного, екологічного, здоров'язбережувального.

Пропонуємо перелік тем для зустрічей куратора з академічною групою, які видаються оптимально доцільними з огляду на мету:

– національно-патріотична складова: «Національна символіка України», «Пам'ятаймо минуле заради майбутнього: Герої різних часів», «Що означає бути патріотом України?», «Українська національна ідея», «Держава, яку ми будуємо», «Мій майбутній вклад у розвиток Батьківщини»;

– інтелектуально-духовна складова: «Строкатість студентського колективу», «Самовиховання у формуванні особистості», «Християнська етика – ліки сьогодення», «Творчий вечір як платформа духовної культури студента», «Управління конфліктами», «Наша ментальність», «Насильству в сім'ї – «ні»;

– морально-етична складова: «Людина серед людей: милосердя», «Культура мовлення студента: прагни більшого», «Гідність у співпраці викладача та студента», «Поведінка у суспільстві», «Бути індивідумом легко», «Участь студентства у громадських організаціях: ретро-огляд»;

– правова складова: «Соціальний захист громадян в Україні», «Мої громадянські права та обов'язки», «Боротьба з торгівлею людьми: будьмо пильні», «Живемо в правовій державі», «Шляхи подолання правового нігілізму серед молоді», «Тільки законність врятує Україну»;

– художньо-естетична складова: «Естетичне світосприйняття сучасної молоді», «Музичне мистецтво в системі підготовки майбутніх педагогів», «Норми та канони естетичної поведінки», «Масовізація культури як проблема тисячоліття», «Вплив мас-медіа на світогляд студентства»;

– екологічна складова: «Природа мого регіону», «Чорнобиль – біль України і світу», «Екологія мовно-культурних просторів», «Екологія душ: обережно про тендітне»;

– здоров'язбережувальна складова: «Здорова молодь – здорова нація», «Культура здорового способу життя», «Особистий приклад», «Відмінна форма – тренд сьогодення».

Окрім виховних годин (бесід, диспутів, лекторіїв), якість роботи в цьому напрямі можлива лише за умови систематичного виконання повсякденних обов'язків куратором. Цілісно вони вміщені у функції наставника групи:

– організаторська функція – куратор виступає організатором взаємодії у студентській групі, що спрямована на взаємопідтримку, взаємодопомогу, взаємотворчість, взаємоконтроль, взаємоповагу, толерантність;

– дослідно-аналітична функція – пов'язана з педагогічно-дослідницькою потребою діагностування рівнів вихованості особистості, соціально-побутових умов життя, стану здоров'я, внутрішнього світу;

– інформаційна функція – куратор групи повинен бути для студентів гарним вихователем, взірцем педагогічного досвіду, авторитетним радником і наставником з будь-яких проблемних питань;

– соціальна функція – передбачає вивчення вихователем об'єктивних і суб'єктивних чинників, які впливають на розвиток особистості, задля успішного входження юнацтва в структуру сучасного життя;

– спрямовувальна функція – націлює студента на життєвий вибір згідно з моральними і правовими нормами, допомагає створенню гуманних взаєностосунків в середовищі студентів;

– стимулювальна функція – спрямована на створення атмосфери психолого-педагогічної підтримки в групі, заохочення студентських ініціатив;

– координаційна функція – полягає у спрямуванні куратором групи виховних зусиль усіх педагогів, батьків і представників громадськості на позитивні результати у вихованні студентів;

– комунікативна функція – спрямовується, перш за все, на створення доброзичливого мікроклімату в групі, на взаємодію з кожним студентом [4].

Як зауважує дослідник Б. Мокін, завдання куратора можуть створити враження безмежності і неосяжності його діяльності, що не тільки виходить за межі реального часового простору (що об'єктивно

лімітують будь-яку діяльність), але й значною мірою психологічно перевантажує куратора, основною функцією якого є викладацька діяльність, яка вимагає зосередженості, передусім, на навчально-методичних, науково-дослідних, культурно-просвітницьких завданнях та проблемах. Усвідомлення наявної дихотомії функцій викладача-куратора, безперечно, загострює питання оптимізації роботи куратора, підвищення його ефективності [5, с. 45].

Висновки і перспективи подальших розвідок. Освітній простір був і є тим соціальним простором, в якому закладаються основи майбутньої свідомої особистості. До тогож, якщо мова йде про заклад вищої освіти, молода людина перебуває у тому періоді, коли її моральні устої утверджуються і, зазвичай, усталюються на все життя.

Держава Україна задля успішного крокування вперед демократичним шляхом потребує свідомих, відповідальних і з критичним мисленням громадян. Понятійно це зводиться до громадянської компетентності, яку студентство сьогодні повинно набути у ході вивчення як класичних навчальних дисциплін, фахових методик, так і позааудиторно – в процесі виховної роботи. Бачимо, що зміст освітнього простору у педагогічному коледжі дозволяє це зробити сповна, зокрема, за посередництва куратора академічної групи. Недостатньо вивченим вважаємо питання оптимізації діяльності викладача крізь призму методичної та виховної роботи. На ці аспекти будуть націлені нові розвідки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Забезпечення формування громадянської компетентності у сучасному змісті шкільної освіти. Підсумковий документ робочої групи з розробки планів і програм проекту «Громадянська освіта – Україна» // Історія в школах України. – 2006. – № 8. – С. 5.
2. Компетентнісний підхід у сучасній українській освіті: світовий досвід та українські перспективи / Під заг. ред. О. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.
3. Кучин С. П. Удосконалення реалізації виховної функції інституту кураторства як пріоритет впровадження механізмів державного регулювання в сфері освіти / С. П. Кучин // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2017. – № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1023>
4. Мокін Б. І. Математичні моделі в системах управління ефективністю діяльності професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів: монографія / Б. І. Мокін, Ю. В. Мокіна. – Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2008. – 112 с.
5. Стешенко Б. В. Витоки виникнення та становлення понять «куратор» і «куратор академічної групи» / Б. В. Стешенко // Проблеми трудової і професійної підготовки. – Слов'янськ, 2012. –

Вип. 17. – Т.4. – С. 109–117.

6. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям. Рождение гражданина. Письма к сыну / В. А. Сухомлинский. – 2,е изд. – К. : Радянська школа, 1987. – 244 с.
7. Шахрай В. М. Громадянська компетентність особистості як проблема сучасного суспільства / В. М. Шахрай // Український соціум. – 2008. – Вип. 2. – С. 123 – 134.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED

1. Zabezpechennia formuvannia hromadianskoi kompetentnosti u suchasnomu zmisti shkilnoi osvity. Pidsumkovyi dokument robochoi hrupy z rozrobky planiv i prohram proektu «Hromadianska osvita – Ukraina» [Ensuring the Formation of Civic Competence in the Modern Content of School Education. The final document of the working group on the development of plans and programs of the project “Civic Education – Ukraine”] // Istoriiia v shkolakh Ukrainy. – 2006. – No 8. – S. 5. (in Ukrainian).
2. Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni ukrainiskii osviti: svitovyi dosvid ta ukrainiski perspektyvy [Competency Approach in Modern Ukrainian Education: World Experience and Ukrainian Perspectives] / Pid zah. red. O. Ovcharuk. – K.: “K.I.S.”, 2004. – 112 s. (in Ukrainian).
3. Kuchyn S. P. Udoskonalennia realizatsii vykhovnoi funktsii instytutu kuratorstva yak priorytet vprovadzhennia mekhanizmiv derzhavnogo rehuliuвання v sferi osvity [Improvement of the Implementation of the Educational Function of the Institute of Curatorhood as a Priority of the Introduction of Mechanisms of State Regulation in the Field of Education] / S. P. Kuchyn // Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok. – 2017. – No 1 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1023> (in Ukrainian).
4. Mokin B. I. Matematychni modeli v systemakh upravlinnia efektyvnistiu diialnosti profesorsko-vykladatskoho skladu vyshchyykh navchalnykh zakladiv: monohrafiia [Mathematical Models in the Systems of Management of the Efficiency of the Teaching Staff of Higher Educational Institutions: monograph] / B. I. Mokin, Yu. V. Mokina. – Vinnytsia: UNIVERSUM-Vinnytsia, 2008. – 112 s. (in Ukrainian).
5. Steshenko B. V. Vytoky vynykennia ta stanovlennia poniat “curator” i “kurator akademichnoi hrupy” [Origins of the Emergence and Formation of the Concepts of “Curator” and “Curator of the Academic Group”] / B. V. Steshenko // Problemy trudovoi i profesiinoi pidhotovky. – Sloviansk, 2012. – Vyp. 17. – Т.4. – С. 109–117. (in Ukrainian).
6. Sukhomlynskyi V. A. Serdtse otdaiu detiam. Rozhdenye hrazhdanyna. Pysma k synu [I Give My Heart to Children. The Birth of a Citizen. Letters to Son] / V. A. Sukhomlynskyi. – 2,е yzd. – К. : Radianska shkola, 1987. – 244 s. (in Russian).

7. Shakhrai V. M. Hromadianska kompetentnist osobystosti yak problema suchasnoho suspilstva [Civic Competence of the Person as a Problem of Modern Society] / V. M. Shakhrai // Ukrainskyi sotsium. – 2008. – Vyp. 2. – S. 123-134. (in Ukrainian).

Аннотация. В статье рассмотрено место учреждения высшего образования в Украине в формировании гражданской компетентности студентов. Отмечен период актуализации и значение этой жизненной компетентности как неперемной составляющей личности современного украинца. На примере педагогического колледжа осуществлен анализ потенциала отдельных учебных дисциплин в усилении гражданского образования. Предложен перечень тематики воспитательных часов, разработанных для охвата различных направлений гражданского воспитания. Обращено внимание на роль института кураторства в данном контексте.

Ключевые слова: гражданская компетентность, гражданское общество, учреждение высшего образования, педагогический колледж, учебная дисциплина, воспитательный час, куратор.

Abstract. The article considers the place of the institution of higher education in Ukraine in the formation of students' civic competence. It is emphasized on the period of actualization and the significance of this vital competence as an indispensable component of the personality of modern Ukrainian. It is noted that a modern state for the full functioning needs conscious and active citizens and Ukrainian education can help to raise this vital competence in them. On the example of the pedagogical college the analysis of the potential of individual educational disciplines in the strengthening of civic education, in particular: Ukrainian language, history, political science, sociology, economics, jurisprudence, English language, was conducted. The subject curator hours is designed to develop the optimal coverage of various directions of civic education – national-patriotic, intellectual-spiritual, moral-ethical, legal, artistic-aesthetic, ecological, health-saving. The attention is paid to the role of the institute of curatorialism in this context, in particular on the qualitative implementation by him his curator's functions. It is concluded that civil competency nowadays is the basic task of higher education in Ukraine.

Key words: civil competence, civil society, institution of higher education, pedagogical college, educational discipline, curator's hours, curator.

Стаття надійшла до редакції 24.09.2018